

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumile

Märt Pöder
sündinud 11.09.1979
elukohaga Jakobi 13-2, Tartu 51006
kontaktitav gafgaf@infoaed.ee

VALIMISKOMISJONI 18.06.2024 OTSUSE nr 12 VAIDLUSTAMINE

Taotlused

1. Taotlen Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse nr 12 tühistamist.
2. Jään 12.06 VVK-le edastatud kaebuses väidetud juurde, et teadaolevalt loeti häältelugemise käigus kokku *kuni 153 269 kehtetu digiallkirjaga või korrektse digiallkirjata häält*, kuid kaebeõiguse piiride tõttu **taotlen nende hulgast vaid omaenda hääle korrektset lugemist** või kui see pole võimalik, siis alternatiivselt **kehtetu digiallkirja tõttu kõrvale jätmist**.
3. Jätan kohtu otsustada, kas selgitada sarnasel viisil ka ülejäänud kuni 153 268 e-hääle digiallkirja õiguslikult ambivalentset staatust.

Algse kaebuse täienduseks

Valimiste korraldaja on andnud läbi aegade vastukäivaid selgitusi selle kohta (vt algne 12.06 kaebus VVK-le), miks e-häälte digiallkirjad eiravad elektroonilise allkirja standardit, mille tõttu kuulutab ametlik Digidoc4 rakendus e-häälte konteinerite allkirjad kehtetuks. Arvestades, et hääle edastamisel on õiguslik tähendus, võiks eeldada, et valimiste korraldaja leiab sellistele probleemidele lahenduse hiljemalt järgmisteks valimisteks, kuid hoolimata probleemi korduvast üleskerkimisest seda ei suudetud.

Valimiste korraldaja veebisaidi “E-hääletamise faktikontroll: müüt ja tegelikkus” sektsioonis on toodud välja lahendus, et valimiste korraldaja muudab vajadusel kehtetud digiallkirjad spetsiaalselt selleks loodud rakenduse abil kehtivaks:

“Kui tahta proovida krüpteeritud tahteavaldust ja allkirjafaili Digidoc4 programmiga avada, kuvatakse tekst „Allkiri ei ole kehtiv“ (joonis 1). See eksitav teade kuvatakse, sest Digidoc4 eeldab, et allkirja sertifikaadi info ja ajatempel asuvad allkirja sisaldava faili sees. Vajadusel kasutab Riigi valimisteenistus **spetsiaalselt selleks loodud rakendust**, mis lisab e-hääle e-valimiskastist väljavõtmisel sertifikaadi kehtivuskinnituse ja ajatempli digiallkirja sisaldavale failile. Kui nüüd tahta

vaadata Digidoc4-ga krüpteeritud tahteavaldust koos allkirjafailiga, kuvataks teadet „Allkiri on kehtiv“ (joonis 2).”

Häältelugemise käigus 9.06 ja 10.06 spetsiaalselt digiallkirja konteinereid parandavat rakendust teadaolevalt ei kasutatud ja seega loeti kokku kehtetud digiallkirjaga konteinerid, mis oleks tulnud EPVS §59¹ lg 1¹ häälte digiallkirjade tervikluse kontrolli järel ja ilmselt EPVS §59¹ lg 6 alusel kuulutada kehtetuks (algses kaebuses viitan ekslikult RKVS vastavatele lõigetele).

Seejuures on arusaadav valimiste korraldaja väide, et kui neil on kõik vajalikud digiallkirja komponendid olemas, siis on võimalik nende olemasolu kontrollida (**lisa 1**), kuid arusaadav pole sellise kontrollimise õiguslik tähendus ja kuna RKVS §48⁴ lg 1 järgi peab valijarakendus võimaldama “valijal valijarakenduse abil teha valiku, selle krüpteerida, digitaalselt allkirjastada ning saata elektrooniline hääl käesoleva lõike punktis 3 nimetatud koguja komponendile”, siis ei saa mh olla seaduslik valijarakendus, mis Eesti Vabariigis kontrollitavalt kehtivat ja standardset digiallkirjastatud häält ei loo ega edasta. Täiendavalt kinnitab RKVS §48⁵ lg 5, et “valija kinnitab hääletamist e-identimise ja e-tehingute usaldusteenuste seaduse kohase digitaalallkirjaga”.

Kui häälte töötlemise tsükli vältel ei ole olnud valimiste korraldaja käsutuses kordagi olnud korrektsete digiallkirjadega e-hääli, on ilmselt loetud kokku kehtetute digiallkirjadega ja EPVS §59¹ nõuetele mitte vastavad e-hääled, sest eraldi hoituna ei moodusta komponendid standardile vastavat digiallkirja ka siis, kui nende olemasolu ja tinglikku korrektsust võib kontrollida. On selge, et standard on määratletud ka selleks, et tagada digiallkirjade ühemõttelist õiguslikku kehtivust ja standardi eiramine ühtlasi toob kaasa turvanõuete lõdvendamise ning standardi eriamisest tulenevad täiendavad tehnilised ründed.

Seejuures on ainuüksi orienteerivalt viimase aasta jooksul põhjendatud kehtetute digiallkirjade vajadust erinevalt, nt VVK esimees Oliver Kask 7.03.2024 ajalehes Postimees:

“Elektroonilises valimiskastis asuvad valija krüpteeritud tahteavaldus koos digiallkirja sisaldava failiga, sertifikaadi kehtivuskinnitus ja ajatempel eraldi failidena. **Seda selleks, et tagada e-hääletamise salajasus.**”

Seejuures tuuakse valimiste korraldaja veebisaidi “E-hääletamise faktikontroll: müüt ja tegelikkus” vastavas sektsioonis põhjenduseks hoopis:

“Elektroonilises valimiskastis asuvad valija krüpteeritud tahteavaldus koos digiallkirja sisaldava failiga, sertifikaadi kehtivuskinnitus ja ajatempel eraldi failidena. **Neid faile hoitakse eraldi, et tagada valimiskasti terviklus.**”

Ilmselt ei ole mõlemad korraga tõesed, sj ei ole kehtivuskinnituse ja ajatempli hoidmine standardit eirates konteinerist eraldi, st laialipillutatult kuidagi mõistetav tervikluse tagamise instrumendina.

Arvestades, et VVK 5.04.2023 otsuses nr 84 väidab RVT hoopis, et “digiallkiri ei saa olla kehtetu, allkiri kehtib alati, nagu ka inimese füüsiline allkiri” ja kui sellist käsitlust väidetavalt õigustava juriidilise hinnangu pähe osutatakse suulisele pärimusele (**lisa 2**), mida ei suudeta või taheta paigutada järgnevas kommunikatsioonis isegi konkreetse aega, ei saa seda pidada kohaseks hoolikuse tase valimiste korralduse jaoks.

Eestis kehtivad kvalifitseeritud e-allkirjad, mis vastavad vähemalt BDOC2.1 standardile, sj eristatakse digitaalset signatuuri kui krüptograafilist funktsiooni ja digiallkirja või e-allkirja õiguslikus tähenduses. Seejuures näevad e-allkirja standardid ette standardsete konteinerite kasutamise ja digitaalne signatuur eraldiseisvalt ei oma õiguslikku tähendust.

Arvestades, et ka e-hääletuse RKVS §48¹⁰ kohane häälekontrolli protokoll tagastab valijale standardit eirava ja Digidoc4 poolt kehtetuks tunnistatud allkirjaga e-hääle konteineri (vt algse 12.06 VVK-le esitatud kaebuse **lisad 3 ja 4**), siis pole küsimus kindlasti ainult tehnilises vormistuses. Veelgi enam, kuna EPVS §59¹ lg 1¹ küll sätestab, et enne e-hääle lugemist kontrollitakse hääle digitaalallkirjade terviklust, siiski ei määratle seaduse paragrahv üheselt, kas selle kontrolli tulemusel tuleb ka midagi teha.

Kuigi PS §3 alusel peaks olema olulised õigusmõisted seaduses selgelt määratletud, ei määratle e-hääletuse seadustik ühemõtteliselt, mis on elektrooniline hääle ning jätab selle määratlemiseks VVK otsusega, mis on vormilt ja sisult laialivalguv, vastuoluline, kutsub lisaks eirama digiallkirja standardit ega võimalda lugeda ühemõtteliselt kokku kõiki e-hääli. Võib siiski eeldada, et seadusandja on oodanud, et kehtetute digiallkirjadega või digiallkirja standardit eiravaid e-hääli kokku lugeda ei tohiks – isegi kui RVT või VVK seda mingil põhjusel teha soovib või mugavaks peab, kuigi ei suuda oma sellist soovi aastate jooksul kooskõlalisel põhjendada.

Lisad

1. [lisa_1_TEABENÕUE_juriidiline_hinnang.pdf](#)
2. [lisa_2_TEABENÕUE_juriidiline_hinnang_aeg.pdf](#)